

Verkenning Waddenzeedijk Koehool-Lauwersmeer

Reactienota VKA en MER

Wetterskip Fryslân

25 maart 2022

LET OP: DOCUMENT GAAT UITEINDELIJK IN 1DYK HUISSTIJL

Project Verkenning Waddenzeedijk Koehool-Lauwersmeer
Opdrachtgever Wetterskip Fryslân

Document Reactienota VKA en MER
Status Concept 01
Datum 25 maart 2022
Referentie LW344-37/22-004.526

Projectcode LW344-37
Projectleider ing. A.J.P. Helder
Projectdirecteur drs. D.J.F. Bel

Auteur(s) L.A. van Hout MSc, ir. N. Wäckerlin
Gecontroleerd door S.F. Ruiten MSc, ir. R. Bouw, dr.ir. W. Soepboer
Goedgekeurd door ir. A.S. Bijman-van den Dungen

Paraaf

Adres Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. | Deventer
Koningin Julianaplein 10, 12e etage
Postbus 85948
2508 CP Den Haag
+31 (0)70 370 07 00
www.witteveenbos.com
KvK 38020751

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Witteveen+Bos is gecertificeerd op basis van ISO 9001.

© Witteveen+Bos

Niets uit dit document mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt in enige vorm zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Witteveen+Bos noch mag het zonder dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd, behoudens schriftelijk anders overeengekomen. Witteveen+Bos aanvaardt geen aansprakelijkheid voor enigerlei schade die voortvloeit uit of verband houdt met het wijzigen van de inhoud van het door Witteveen+Bos geleverde document.

INHOUDSOPGAVE

1	CONSULTATIERONDE	5
1.1	Inleiding	5
1.2	Algemene toelichting	6
2	BEANTWOORDING PER INGEDIENDE REACTIE	9
2.1	Ingediende reactie nr. 01 (particulier, bewoner)	9
2.2	Ingediende reactie nr. 02 (particulier, bewoner)	9
2.3	Ingediende reactie nr. 03 (particulier, bewoner)	10
2.4	Ingediende reactie nr. 04 (pachtersvereniging Noard Fryslân Bûtendyks)	10
2.5	Ingediende reactie nr. 05 (particulier, akkerbouwbedrijf)	10
2.6	Ingediende reactie nr. 06 (Nederlandse Akkerbouw Vakbond)	11
2.7	Ingediende reactie nr. 07 (particulier, bewoner)	12
2.8	Ingediende reactie nr. 08 (Provincie Fryslân)	13
2.9	Ingediende reactie nr. 09 (Gemeentebelangen Waadhoeke)	13
2.10	Ingediende reactie nr. 10 (It Fryske Gea)	14
2.11	Ingediende reactie nr. 11 (Circulair Friesland)	16
3	ADVIES COMMISSIE M.E.R.	18
3.1	Algemene toelichting	18
3.2	Beantwoording per onderwerp	19
	Laatste pagina	20

1

CONSULTATIERONDE

1.1 Inleiding

De komende jaren werkt Wetterskip Fryslân samen met andere organisaties onder de naam 1DYK¹ aan het verbeteren van de Waddenzeedijk tussen Koehool en Lauwersmeer. Delen van de huidige dijk voldoen niet aan de wettelijke eisen voor hoogwaterveiligheid. Daarnaast is er sprake van een stijgende zeespiegel en een dalende bodem, waardoor de kans op overstromingen toeneemt.

In november 2021 heeft het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân de voorkeursoplossing voor de dijkverbetering vastgesteld. Dit zogenoemde voorkeursalternatief (VKA) vormt de basis voor de verdere uitwerking van de plannen voor de dijkverbetering. De Notitie VKA en het milieueffectrapport deel 1 (MER) beschrijven de afwegingen en gemaakte keuzes voor de totstandkoming van het voorkeursalternatief van de dijk.

Van 12 januari tot en met 23 februari 2022 heeft een informele consultatieronde plaatsgevonden. In deze periode had iedereen die wilde reageren op het voorkeursalternatief en de bijbehorende plannen daarvoor de mogelijkheid. In totaal zijn er 11 reacties en een advies van de commissie voor de milieueffectrapportage (cmer) ingediend. Vanwege de bescherming van persoonsgegevens, zijn de naam- en adresgegevens niet vermeld als deze herleidbaar zijn tot natuurlijke personen. Deze reactienota geeft antwoord en reactie op de vragen die gesteld zijn aan de initiatiefnemer Wetterskip Fryslân.

Tabel 1.1 Reacties consultatieronde

Nr.	Indiener
01	particulier, bewoner
02	particulier, bewoner
03	particulier, bewoner
04	pachtersvereniging Noard Fryslân Bûtendyks
05	particulier, akkerbouwbedrijf
06	Nederlandse Akkerbouw Vakbond (NAV)
07	particulier, bewoner
08	Provincie Fryslân
09	Gemeentebelangen Waadhoeke
10	It Fryske Gea (namens Fryske Feriening foar Fjildbiology, Friese Milieufederatie, Vogelbescherming Nederland, Stichting Holwerd aan Zee, Natuurmonumenten)
11	Circulair Friesland

¹ Wetterskip Fryslân, provincie Fryslân, Rijkswaterstaat, gemeenten Noardeast-Fryslân en Waadhoeke en landbouw- en terreinbeherende organisaties.

1.2 Algemene toelichting

Wetterskip Fryslân licht hieronder graag een aantal onderwerpen toe die bij meerdere ingediende reacties naar voren komen. Bij de beantwoording van de individuele reacties in hoofdstuk 2 verwijst Wetterskip Fryslân regelmatig naar de algemene beantwoording.

1.2.1 Ruimtebeslag binnen- en buitendijks

Wetterskip Fryslân heeft vragen ontvangen over waarom het voorkeursalternatief binnendijks of buitendijks ruimte nodig heeft. Het voorkeursalternatief betekent op een aantal delen van de dijk dat de dijk niet binnen het huidige profiel van de dijk kan worden verbeterd. De benodigde ruimte voor het voorkeursalternatief verschilt per locatie. In de Notitie VKA staat beschreven wat de redenen zijn dat er meer ruimte nodig is voor de dijkverbetering en wat de afwegingen zijn geweest om deze ruimte binnen- of buitendijks te zoeken.

Daarnaast heeft Wetterskip Fryslân vragen ontvangen wat het ruimtebeslag betekent voor eigenaren en gebruikers van percelen en objecten. Tijdens de planuitwerkingsfase werkt Wetterskip Fryslân het voorkeursalternatief verder uit en wordt duidelijk hoeveel ruimte er precies nodig is. Ook onderzoekt Wetterskip Fryslân welke mogelijkheden er zijn om de dijk beter in te passen om de impact op percelen en objecten te verkleinen. In gesprek met eigenaren en gebruikers die (mogelijk) worden geraakt door het ruimtebeslag van de dijk wordt besproken wat de dijkverbetering voor hen betekent. Wanneer nodig, wordt gesproken over eventuele tegemoetkoming, zoals het aankopen van grond.

In de planuitwerkingsfase neemt Wetterskip Fryslân contact op met de betreffende personen en organisaties. In paragraaf 1.2.5 staat beschreven wat de planuitwerkingsfase is en hoe de planning er globaal uitziet.

Het besluit dat buitendijks ruimte nodig is voor de dijkverbetering heeft nog wat haken en ogen. Omdat een buitenwaartse verschuiving leidt tot aantasting van het Natura 2000-gebied de Waddenzee, is een vergunning uiterst onzeker. Daarom onderzoekt Wetterskip Fryslân samen met deskundigen de mogelijkheden om meerwaarde voor het Natura 2000-gebied te creëren met de dijk en het voorland. Uit gesprekken met de Provincie Fryslân moet blijken of de buitendijkse ingrepen vergunbaar zijn.

Met opmerkingen [SBvdD1]: Is het nodig om dit toe te voegen? Zijn er vragen over gesteld? Anders zou ik dit weglaten.

1.2.2 Wensen aan de dijkverbetering

In het project Koehool-Lauwersmeer probeert Wetterskip Fryslân rekening te houden met de vele wensen en zorgen die in het gebied leven. Allereerst registreert Wetterskip Fryslân de wensen die zijn gedeeld en te maken hebben met het ontwerp en de uitvoering van de dijkverbetering. Vervolgens beoordeelt Wetterskip Fryslân of en hoe deze wensen een plek krijgen in de dijkverbetering. Via de website 1dyk.frl kunt u vinden welke wensen tot nu toe zijn ingediend en wat de status hiervan is.

Wanneer een wens onderdeel wordt van de dijkverbetering, krijgt deze de status 'gehonoreerd'. Gehonoreerd wil zeggen dat Wetterskip Fryslân de wens accepteert en verwerkt in de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer. Helaas kunnen niet alle wensen meegenomen worden in het project. Dat kan verschillende redenen hebben, bijvoorbeeld als de wens een negatieve invloed heeft op de waterveiligheid of buiten de scope van het projectgebied valt. In dat geval krijgt de wens de status 'afgewezen'.

Het uitwerken van de details van het voorkeursalternatief gaat in kleine stapjes. Aan het begin van de planuitwerkingsfase is nog niet alles duidelijk. Daarom kan Wetterskip Fryslân nog niet van alle wensen beoordelen of het binnen de dijkverbetering past of niet. Deze wensen krijgen de status 'in de wacht'. Op het moment dat het voorkeursalternatief verder in detail is uitgewerkt, kan Wetterskip Fryslân beoordelen of de wens een plek krijgt in het project en wordt het besluit teruggekoppeld aan de indieners over de status van de betreffende wens.

PM: wat zijn de voorwaarden voor het honoreren van een wens?

Met opmerkingen [SBvdD2]: Vraag aan WF: zijn er al 'harde voorwaarden'?

1.2.3 Initiatieven en ideeën in het gebied

Naast wensen, spelen er ook allerlei initiatieven en ideeën in het gebied. Veel initiatieven en ideeën reiken verder dan het ontwerp en de realisatie van de dijk en zijn daarom ook niet door Wetterskip Fryslân te beoordelen. Provincie Fryslân probeert daarom regie te houden op alle gebiedsprocessen in het Fries Programma Waddenkust.

Om van een idee tot een uitgewerkt initiatief te komen, is een initiatiefnemer van belang. Een persoon of organisatie moet er namelijk voor zorgen dat initiatieven verder onderzocht en uitgewerkt worden, zoals het vinden van een locatie of financiering voor het initiatief. Uitgewerkte initiatieven die te maken hebben met het ontwerp van de dijk komen uiteindelijk bij Wetterskip Fryslân terecht. De kans dat een idee ook daadwerkelijk ingepast wordt in de dijk is dus groter als er een initiatiefnemer is die het tot een doordacht en onderzocht initiatief uitwerkt.

PM: wat zijn de voorwaarden die een idee/initiatief kansrijk maken?

Met opmerkingen [SBvdD3]: Zie vraag hierboven

1.2.4 PAGW

De Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) is een landelijk programma gericht op het ecologisch gezond en toekomstbestendig maken van de Nederlandse grote wateren. De PAGW staat onder regie van Rijkswaterstaat. Voor de Waddenzee richt de PAGW zich onder andere op het verzachten van de randen van het wad. Rijkswaterstaat werkt ecologische maatregelen uit onder de paraplu van de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer. In het kader van 1DYK proberen Wetterskip Fryslân en Rijkswaterstaat de natuuropgave en waterveiligheidsopgave te integreren in de dijk.

Ecologische initiatieven vanuit de PAGW die niet integraal worden meegenomen in de dijkverbetering, gaan mee als initiatieven in het Fries Programma Waddenkust. Zoals beschreven in 1.2.4 staat dit onder regie van de Provincie Fryslân.

PM: duidelijk beschrijven of visualiseren van verband tussen KLM, PAGW en FPW

Met opmerkingen [SBvdD4]: @WF kunnen jullie hier een figuur voor aanleveren?

1.2.5 Planuitwerking en deelprojecten

De volgende fase (planuitwerking) van de dijkverbetering staat in het teken van de verdere uitwerking van de technische en ruimtelijke details in het voorkeursalternatief. Dat doet Wetterskip Fryslân in overleg met grondeigenaren en andere direct betrokkenen bij de dijkverbetering. Ook wordt er gekeken naar mogelijke maatregelen om de dijk beter in te passen in de omgeving. Kansrijke initiatieven uit de PAGW en de gebiedsprocessen rondom de dijk voegt Wetterskip Fryslân toe aan het project.

Het traject Koehool-Lauwersmeer kent een aantal verschillende eigenschappen, ook is de opgave om de dijk te verbeteren niet overal gelijk. Daarom heeft Wetterskip Fryslân in de planuitwerkingsfase het traject opgedeeld in vier deelgebieden met een eigen deelproject. In elk deelproject werkt Wetterskip Fryslân het ontwerp in meer detail uit en daarmee wordt het ruimtebeslag nauwkeuriger. Vervolgens ontwerpt Wetterskip Fryslân de inpassing van de dijk binnen het ruimtebeslag en worden bijvoorbeeld ook de opritten naar woningen en dijktrappen ingepast.

PM: afbeelding van deelgebieden

Met opmerkingen [SBvdD5]: @WF is hier al meer over duidelijk? Kunnen we anders een voorlopige indeling geven? Op zn minst aangeven dat DP 1 wel duidelijk is, maar de rest nog niet

In de verkenningfase is het eerste deel van de milieueffectrapportage uitgevoerd. In de planuitwerkingsfase worden op basis van het uitgewerkte voorkeursalternatief de milieueffecten nauwkeurig bepaald. Eventuele negatieve milieueffecten moeten gecompenseerd of gemitigeerd worden in het plan. Wanneer de milieueffecten zijn bepaald en het ontwerp is afgerond, wordt dit verwerkt in een Projectbesluit. Wetterskip Fryslân is het bevoegde gezag voor het nemen van het Projectbesluit. Vervolgens moet de Provincie Fryslân de besluiten goedkeuren. Na goedkeuring van de provincie mag de dijkverbetering uitgevoerd worden.

PM: beschrijven van tussenfase waarin ook integraal wordt gekeken naar dijkversterking overkoepelend, als natuur en dijk, en natuur integraal (zoals besproken met cmer)

Met opmerkingen [SBvdD6]: @WF?

De planuitwerking van het eerste deelproject start in de zomer van 2022. De andere deelprojecten worden daarna voorbereid. De verwachting is dat deze op zijn vroegst vanaf 2023 opgestart worden.

2

BEANTWOORDING PER INGEDIENDE REACTIE

2.1 Ingediende reactie nr. 01 (particulier, bewoner)

Korte samenvatting van ingediende reactie

Indiener is benieuwd of voorzieningen voor de watersport aangebracht kunnen worden, zoals trailerhellingen en aanlegplaatsen voor de (kortdurende) recreatie bijvoorbeeld bij Zwarte Haan, Gemaal de Heining en Veerhaven Holwerd.

De voorzieningen voor de watersport is vooralsnog een idee zonder initiatiefnemer en uitgewerkt plan. In principe verzamelt Provincie Fryslân dit soort ideeën in het Fries Programma Waddenzeekust en probeert er een initiatiefnemer voor te vinden. Zodra het idee concreter is uitgewerkt, zoals type voorzieningen, locaties en financiering, kan samen met Wetterskip Fryslân gekeken worden naar inpassing in de dijk. Zolang er geen initiatiefnemer is die het idee verder uitwerkt, is het niet waarschijnlijk dat er voorzieningen voor de watersport gerealiseerd worden in combinatie met de dijkverbetering.

In paragraaf 1.2.3 staat ook beschreven hoe Wetterskip Fryslân en Provincie Fryslân omgaan met ideeën en initiatieven voor de dijk en het gebied.

2.2 Ingediende reactie nr. 02 (particulier, bewoner)

Korte samenvatting van ingediende reactie

Indiener vraagt aandacht voor een inclusieve dijkversterking en verzoekt het Wetterskip om bij de uitwerking van de plannen ook rekening te houden met de toegankelijkheid van de natuur voor minder mobiele mensen. De toegankelijkheid van het buitengebied via de dijkopgang aan het einde van de Jisterwei moet behouden blijven. Indiener merkt op dat het aantal (minder mobiele) ouderen sterk zal groeien en dat ook zij van de natuur moeten kunnen genieten.

Wetterskip Fryslân heeft contact opgenomen met de indiener om aanvullende informatie op te vragen. Uitgangspunt van de indiener is om de huidige situatie te behouden. Dat wil zeggen: maak de huidige dijkopgang bij de Jisterwei niet steiler en maak de afstand tussen de spijlen in de vee-roosters bij Paesens-Moddergat niet groter.

Wetterskip Fryslân zegt toe dat de bestaande dijkopgangen worden gehandhaafd en de functionaliteit van de huidige situatie behouden blijft. In de planuitwerkingsfase onderzoekt Wetterskip Fryslân of en waar aanvullende voorzieningen nodig zijn. Paragraaf 1.2.2 beschrijft hoe Wetterskip Fryslân omgaat met dit soort wensen in de verdere uitwerking van het voorkeursalternatief van de dijk.

2.3 Ingediende reactie nr. 03 (particulier, bewoner)

Korte samenvatting van ingediende reactie

Het voorkeursalternatief heeft overlap met het perceel van indiener. Indiener geeft aan dat de dijk ver in de voortuin komt en de waarde van het stuk natuur en de woning zal dalen. Indiener stelt voor om de dijk buitendijks te versterken, net als bij het dorp Paesens-Moddergat.

Wetterskip Fryslân begrijpt de zorgen van indiener over het raakvlak tussen het perceel en de dijk. De benodigde ruimte binnendijks is nog niet precies vastgesteld, maar naar verwachting ligt het perceel van indiener binnen het ruimtebeslag van de dijkverbetering. Wetterskip Fryslân gaat in de planuitwerkingsfase in gesprek met de indiener over een zo goed mogelijke inpassing van de dijk en eventuele tegemoetkoming, zoals de aankoop van grond. De planning van de planuitwerkingsfase voor deelproject 4 is nog nader te bepalen, maar zal niet eerder dan 2023 starten.

2.4 Ingediende reactie nr. 04 (pachtersvereniging Noard Fryslân Bûtendyks)

Korte samenvatting van ingediende reactie

Pachtersvereniging Noard Fryslân Bûtendyks heeft meegedaan aan de ontwerpateliers en is tot de conclusie gekomen dat de huidige groene dijk (sectie 3) groen is vanwege de aangrenzende zomerpolder, de zomerkade en het kwelderlandschap. Indiener is daarom verbaasd over de keuze voor een groene dijk in secties 2 (Bildtpollen) en 4 (Oost + west Holwerder Polder). Beide secties hebben namelijk alleen kwelder als voorland en beschikken niet over een zomerpolder en zomerkade, welke als buffer dienen voor de groene zeedijk. Een groene dijk grenzend aan kwelders zou niet wenselijk zijn vanwege verzilting. Ook ligt er bij hoog water een vloedmerk. Wanneer deze opgeruimd moet worden op een groene dijk wordt de graszode met grote regelmaat onder natte omstandigheden bereiden. Dit levert schade op. Tot slot geeft indiener aan dat deze oplossing flinke (financiële) gevolgen heeft voor bedrijfsvoering van de betreffende pachters. Het betreft niet enkel het verlies van land, maar ook de rechten die op deze hectares liggen.

Een voorland is nodig om golven en hoge waterstanden op te vangen, maar dat hoeft niet in de vorm van een polder. De aanwezigheid van een zomerpolder is dus geen vereiste voor een groene dijk met flauw talud. Wel leidt de overgang tussen het voorland en het dijktaalud tot zoutbelasting op de grasbekleding. De aanwezigheid van een zomerpolder kan de verzilting verminderen. Maar er zijn ook andere oplossingen om verzilting te voorkomen. Er zijn verschillende oplossingen in beeld die Wetterskip Fryslân in de planuitwerkingsfase verder onderzoekt.

Het beheer en onderhoud van de grasbekleding (onder andere door het vloedmerk) is inderdaad een aandachtspunt. Wetterskip Fryslân neemt dit mee in de planuitwerkingsfase.

De gevolgen van het voorkeursalternatief bespreken we met pachters en anderen die daardoor geraakt worden in de planuitwerkingsfase. Noard Fryslân Bûtendyks is onderdeel van deelproject 2. De planning van de planuitwerkingsfase voor dit deelproject is nog nader te bepalen, maar zal niet eerder dan 2023 starten. We gaan tegen die tijd graag in gesprek met de indiener.

2.5 Ingediende reactie nr. 05 (particulier, akkerbouwbedrijf)

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 1)

De eerste zorg van indiener gaat over de benodigde klei voor de dijkverbetering tussen Zwarte Haan en Nieuwe Bildtzijl. Indiener geeft aan dat het onwenselijk is de klei uit de directe omgeving binnendijks te winnen en verzoekt om de benodigde klei van elders aan te voeren. De toplaag van de landerijen in de Bildtpollenpolder bestaat uit (ongeschikte) lichte zavel. Ook gaat het uitgraven van kleiputten ten koste van areaal akkerland. Dit leidt tot verzilting en een stimulans voor ganzenbroedplaatsen. Indiener geeft aan dat verzilting in strijd is met het belang van landbouw, natuur, gemeentelijk en provinciaal anti-verziltingsbeleid en zoetwaterstrategie.

Het realiseren van het voorkeursalternatief bij sectie 2 (van Zwarte Haan tot Nieuwe Bildtzijl) heeft grond nodig. De voorkeur van Wetterskip Fryslân gaat uit naar het inzetten van gebiedseigen grond. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar beschikbaarheid, maar ook of de grond geschikt is en de juiste kwaliteit heeft. Waar de grond vandaan moet komen, is nog niet bekend. Over het uitgraven van kleiputten heeft Wetterskip Fryslân nog geen besluit genomen, dit wordt in de planuitwerkingsfase nader onderzocht. Effecten van het voorkeursalternatief op verzilting worden in het MER deel 2 onderzocht. Eventuele maatregelen ter compensatie of mitigatie worden op basis van de uitkomsten voorgesteld.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 2)

De tweede zorg van de indiener betreft het gebruik van waardplanten voor bladluizen op het dijktaalud. Indiener geeft aan dat de teelt van pootaardappelen de hoofdteelt vormt voor het binnenlands akkerbouwgebied. Productie van ziektevrije pootaardappelen is niet enkel van belang voor de aanliggende boeren, maar ook in bredere zin voor de voedselvoorziening in het handelsgebied van de Nederlandse aardappelsector. Een belangrijke voorwaarde voor de pootgoedteelt is een lage druk van (planten)virus, wat overgebracht wordt door bladluizen. Indiener geeft aan dat in een geïntegreerd beplantingsplan voor het dijktaalud geen gebruik gemaakt dient te worden van waardplanten voor aardappelvirus overbrengende bladluizen.

Wetterskip Fryslân is zich bewust van het belang van de pootaardappelsector in dit binnendijkse akkerbouwgebied. In de planuitwerkingsfase wordt de type beplanting voor op de dijk verder uitgewerkt. De wens om geen gebruik te maken van waardplanten voor bladluizen is geregistreerd. Hoe Wetterskip Fryslân omgaat met wensen aan de dijkverbetering, is terug te lezen in paragraaf 1.2.2.

2.6 Ingediende reactie nr. 06 (Nederlandse Akkerbouw Vakbond)

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 1)

De Nederlandse Akkerbouw Vakbond wijst erop dat binnen het Uitvoeringsprogramma van de Waddenagenda 2050 gewerkt wordt aan een zoetwaterstrategie voor de landbouw. Zoetwater is in het gebied van levensbelang voor de landbouw. Het gebied kent een florerende landbouw waarbij met name de pootaardappelteelt belangrijk is. Door de combinatie van lagere temperaturen en veel wind zijn er in deze regio minder problemen met bladluizen die virussen kunnen overdragen. Het belang van de landbouw in het gebied is dus groot. De Nederlandse Akkerbouw Vakbond leest in de plannen dat de dijkverbetering niet op binnendijkse landbouwgrond plaatsvindt. Mocht dat wel het geval zijn, dan heeft indiener daar bezwaar tegen. Indiener verzoekt om bij elke wijziging ook de gevolgen voor de zoetwatervoorziening mee te nemen in de afwegingen.

Wetterskip Fryslân is zich bewust van het belang van de pootaardappelsector in dit binnendijkse akkerbouwgebied. In het MER deel 1 is onderzocht dat het voorkeursalternatief geen negatieve impact heeft op de zoetwatervoorziening.

De bewering van indiener dat de dijkverbetering niet op binnendijkse landbouwgrond plaatsvindt, is onjuist. Het voorkeursalternatief heeft langs de dijk ten oosten van 't Skoar ruimte nodig op binnendijkse landbouwgrond. De reden waarom Wetterskip Fryslân kiest voor een binnendijkse oplossing en geen buitendijks oplossing is te lezen in de Notitie VKA. Hoe Wetterskip Fryslân omgaat met binnendijks ruimtebeslag, optimalisatie en tegemoetkoming staat beschreven in paragraaf 1.2.1.

PM: benoemen op welke locaties en hoeveel ha landbouwgrond aangetast wordt door VKA, verwijzen naar precieze plek in notitie VKA waar dit terug te vinden is.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 2)

Specifiek gaat indiener in op sectie 1, van Koehool - Zwarte Haan. Indiener verzoekt om de kweldergroei voor de dijk te bevorderen. Dit maakt de dijk sterker en geeft meer tegendruk tegen zoute kwel. Ook biedt deze oplossing meer mogelijkheden voor Waddenslib. Tevens kunnen hoogwatervluchtplaatsen ontstaan waarvan er momenteel weinig zijn in het gebied.

In sectie 1, van Koehool tot Zwarte Haan, worden de afgekeurde delen van de buitendijkse bekleding vervangen door vergelijkbare materialen. De waterveiligheidsopgave is hier relatief klein. Er is gekozen voor een harde bekleding, omdat hier geen voorland aanwezig is. Het laten aangroeien van kwelders in deze sectie is voor de dijkverbetering geen logische keuze. In de Notitie VKA staat beschreven waarom Wetterskip Fryslân kiest voor een harde bekleding.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 3)

Indiener gaat in op secties 2-4 en stelt dat het bestaande voorland een belangrijke rol speelt in de waterkering en dat een buitendijkse versterking de voorkeur heeft. Ook geeft indiener aan dat het voor de akkerbouw in het gebied essentieel is dat er geen vegetatie gepland wordt waarop bladluizen kunnen overwinteren. Daarnaast moet in de kwelders goed beheer uitgevoerd worden, met name tegen distels.

Op het deel van Zwarte Haan tot Holwerd (secties 2 tot 4) heeft Wetterskip Fryslân gekozen voor een groene dijk met flauw talud. Daarvoor is op sommige delen buitendijks ruimte nodig. Dit is in lijn met de voorkeur van indiener.

In de planuitwerkingsfase wordt de type beplanting voor op de dijk verder uitgewerkt. De wens om geen gebruik te maken van waardplanten voor bladluizen is geregistreerd. Hoe Wetterskip Fryslân omgaat met wensen aan de dijkverbetering, is terug te lezen in paragraaf 1.2.2. Verder is Wetterskip Fryslân het eens met indiener dat 'goed beheer' van de kwelder nodig is. Over wat dit precies betekent, gaat het Wetterskip Fryslân graag met indiener in gesprek.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 4)

Indiener gaat in op secties 5-7 en verzoekt om bij Wierum en het dijkvak richting Paesens-Moddergat niet binnendijks te verbreden.

De benodigde ruimte binnendijks is nog niet precies vastgesteld, maar in secties 5-7 is binnendijks ruimte nodig voor het voorkeursalternatief. Wetterskip Fryslân gaat in de planuitwerkingsfase in gesprek met eigenaren en gebruikers over een zo goed mogelijke inpassing van de dijk. Secties 5-7 zijn onderdeel van deelprojecten 3 en 4. Voor dit gebied is nog niet duidelijk wanneer de planuitwerking start, op z'n vroegst vanaf 2023. Vanaf dat moment zal Wetterskip Fryslân met indiener in gesprek gaan over de inpassing en mogelijke consequenties.

2.7 Ingediende reactie nr. 07 (particulier, bewoner)

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 1)

Het voorkeursalternatief heeft overlap met het perceel van indiener. Indiener vraagt om extra informatie over de impact van het voorkeursalternatief. Indiener hoopt dat perceel niet aangetast en stelt een alternatief voor om toch buitendijks te gaan. Een ander idee is het plaatsen van een damwand tussen de dijkopgang aan het eind van de Dyksterwei en de Gamalenfabriek. Tot slot wil indiener weten hoe schade zal worden bepaald en gecompenseerd.

Wetterskip Fryslân begrijpt de zorgen van indiener over het raakvlak tussen het perceel en de dijk. De benodigde ruimte binnendijks is nog niet precies vastgesteld, maar naar verwachting ligt het perceel van indiener binnen het ruimtebeslag van de dijkverbetering. Wetterskip Fryslân gaat in de planuitwerkingsfase in gesprek met de indiener over een zo goed mogelijke inpassing van de dijk en eventuele tegemoetkoming, zoals de aankoop van grond. De planning van de planuitwerkingsfase voor deelproject 4 is nog nader te bepalen, maar zal niet eerder dan 2023 starten.

2.8 Ingediende reactie nr. 08 (Provincie Fryslân)

Korte samenvatting van ingediende reactie

Provincie Fryslân geeft aan dat de biodiversiteit afneemt en hersteld moet worden. Vanuit de Agenda biodiversiteit en de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw werkt de provincie in de regio 'Noordelijke kleischil' met haar partners (waaronder Wetterskip Fryslân) aan herstel van biodiversiteit in het algemeen en specifiek aan agrofunctionele biodiversiteit die nodig is voor de landbouwtransitie/eiwittransitie. De provincie werkt aan het creëren van een groenblauw (biodivers) netwerk in de Noordelijke kleischil. In het voorkeursalternatief wordt het toepassen van kruidenrijke mengsels aanbevolen, maar in hoofdzaak gaat het hier over gras. De provincie beschouwt het toepassen van kruidenrijke mengsels onderdeel van landschappelijke inpassing. Niet (ook) vanuit herstel van biodiversiteit. De provincie vindt vanuit herstel van biodiversiteit, en specifiek agrofunctionele biodiversiteit, een biodivers ingerichte en beheerde dijkzone als ruggengraat van een robuust en continue groenblauw netwerk in de Noordelijke kleischil zeer wenselijk. Door de dijkzone te koppelen aan andere lijnvormige elementen verbetert de biodiversiteit. De provincie roept op om daar waar mogelijk de dijkzone biodivers in te richten en/of biodivers te beheren. Dit is mogelijk als onderdeel van het eerder genoemde project.

Provincie Fryslân is nauw betrokken bij de uitwerking van de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer als regisseur van het Fries Programma Waddenzeekust. Wetterskip Fryslân en provincie werken samen aan een integrale dijkverbetering. Hoe de dijk biodivers wordt ingericht en beheerd werken beide partijen verder uit in de planuitwerking.

2.9 Ingediende reactie nr. 09 (Gemeentebelangen Waadhoeke)

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 1)

Gemeentebelangen Waadhoeke probeert de belangen van haar inwoners zo goed mogelijk te behartigen. Indiener vraagt om wensen en ideeën een plek te geven in het dijkversterkingsproject en de Gebiedsagenda voor het Waddengebied 2050. In het Uitvoeringsprogramma 2021 - 2026 wordt beleidsruimte geboden voor het hergebruik van baggerspecie. Indiener verzoekt om de mogelijkheid tot aanleg van nieuwe kwelders met behulp van baggerspecie, en eventueel een nieuwe lage voordijk, nader te onderzoeken. Nieuwe kwelders bieden niet alleen ruimte voor nieuwe flora en fauna, maar verminderen ook de golfoploop. Nieuwe natuur trekt ook toeristen aan. Hiermee kan de plaatselijke economie in de Waddenregio versterkt worden. Indiener benoemt de mogelijkheid om werk met werk te maken door de aanleg van nieuwe kwelders met de baggerspecie die vrijkomt bij het onderhoud van de vaargeul naar Ameland.

Wetterskip Fryslân begrijpt het voorstel van indiener om vrijkomend materiaal bij baggerwerkzaamheden te gebruiken voor de aanleg van nieuwe kwelders. Echter, het aanleggen en actief stimuleren van nieuwe kwelders is geen onderdeel van de dijkverbetering. Vanuit de ecologische opgave van het PAGW liggen er mogelijk wel kansen voor het gebruik van baggerspecie, zoals vogeleilanden. In de planuitwerking worden de dijkverbetering en maatregelen vanuit de PAGW gecombineerd.

Het is mogelijk om met gebaggerd materiaal bestaand voorland te verhogen en daarmee de golfbelasting op de dijk te verlagen. Daarnaast is gebaggerd materiaal mogelijk te gebruiken om de waterkering zelf mee te versterken, als alternatief voor klei. De beschikbaarheid en het gebruik van vrijkomend materiaal bij baggerwerkzaamheden wordt onderzocht in de planuitwerkingsfase. Wetterskip Fryslân maakt gebruik van inzichten die worden opgedaan bij de pilot Kleirijperij in de Eems-Dollard.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 2)

Gemeentebelangen Waadhoeke beschrijft dat (natuur)toerisme veelvuldig wordt genoemd om de lokale economie langs de Waddenkust te versterken. Indiener geeft ook aan dat veel organisaties pleiten voor voldoende rust voor wadvogels. Indiener benoemt dat vooral bij Westhoek regelmatig foeragerende en rustende vogels worden verstoord. Hier kan veel aan gedaan worden door het inrichten van beschutte vogelkijkpunten en de inloop plaatselijk fysiek onmogelijk te maken. Gemeentebelangen - Zwarte Haan en de Bantpolder zijn nu al drukbezochte vogelkijklocaties aan de Waddenkust. Indiener geeft aan dat met kleine maatregelen, bijvoorbeeld een bankje en een scherm, veel gedaan kan worden om verstoring te voorkomen. Naast kweldervorming kan met kleine aanpassingen de (be)leefbaarheid van de Waddenkust

verbeterd worden. Een koppeling met het nieuwe kweldercentrum als centraal informatiepunt over alles wat met kwelders en de omliggende terpen te maken heeft, ligt voor de hand. Indiener geeft aan dat dit ook geldt voor de pas gerealiseerde 'Terp van de toekomst'.

Wetterskip Fryslân beschouwt het stimuleren van recreatie en toerisme als onderdeel van het Fries Programma Waddenzee kust, waarin breder wordt gekeken naar gebiedsprocessen. In de planuitwerkingsfase bekijken Provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân hoe de initiatieven en ideeën in de dijkverbetering ingepast kunnen worden. Hoe beide partijen omgaan met initiatieven en ideeën is terug te lezen in paragraaf 1.2.3.

Wetterskip Fryslân blijft graag in gesprek met Gemeentebelangen Waadhoeke tijdens de planuitwerkingsfase om te achterhalen welke voorzieningen indiener een plek zou willen geven in de dijkverbetering.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 3)

Gemeentebelangen Waadhoeke benoemt een aantal beleidsdocumenten waarin ook eerdergenoemde onderwerpen genoemd worden. Indiener geeft aan dat gelet op het reeds vastgestelde beleid en de diverse programma's en verdragen, het niet meer dan logisch is dat het project 1DYK een gedegen integrale benadering hanteert. Indiener geeft aan dat er mogelijk kans is om, naast het actief bevorderen van kwelderaanleg, een aantal kleine voorzieningen een plek te geven in het dijkversterkingsproject Koeheel - Lauwersmeer. Indiener wil graag geïnformeerd worden over het vervolg van het proces en wat met de door haar ingediende aandachtspunten in de zienswijze is gedaan.

Wetterskip Fryslân is bekend met de benoemde beleidsdocumenten en onderschrijft de oproep van indiener om 1DYK integraal te benaderen. Het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân heeft op 23 november 2021 besloten om het voorkeursalternatief in de volgende fase, de planuitwerkingsfase, zo integraal mogelijk te ontwerpen (en dus te koppelen aan de opgaven voor ecologie en gebied). Samen met de Provincie Fryslân (Fries Programma Waddenkust) en Rijkswaterstaat (PAGW) werkt Wetterskip Fryslân aan de integrale gebiedsaanpak, waar continu wordt gezocht naar verbinding en versterking tussen de drie opgaven: gebied, ecologie en waterveiligheid.

Wetterskip Fryslân blijft graag in gesprek met Gemeentebelangen Waadhoeke tijdens de planuitwerkingsfase om te achterhalen welke voorzieningen indiener een plek zou willen geven in de dijkverbetering.

2.10 Ingediende reactie nr. 10 (It Fryske Gea)

PM: verhouding/rol van IFG met betrekking tot KLM beschrijven

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 1)

It Fryske Gea heeft als belangrijkste kritiek dat de integrale doelstelling (waterveiligheid en natuur) niet concreet gemaakt is in het Voorkeursalternatief. Indiener ziet wel hoe de veiligheid wordt bediend, maar onvoldoende hoe natuur, landschap en leefbaarheid mee vooruit gaan. Volgens de indiener zijn veel onderdelen afgevalven, verwezen naar nog (door de provincie) op te starten Gebiedsprocessen of als nader uit te werken benoemd. Daardoor is het nog niet verzekerd dat de beschreven integrale doelstelling in de uitvoering zal worden waargemaakt.

Wetterskip Fryslân herkennt de zorg van indiener over de integrale doelstelling van de dijkverbetering. Het voorkeursalternatief voor de dijkverbetering heeft een sterke focus op waterveiligheid en mist de integraliteit. Het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân heeft op 23 november 2021 besloten om het voorkeursalternatief in de volgende fase, de planuitwerkingsfase, zo integraal mogelijk te ontwerpen (en dus te koppelen aan de opgaven voor ecologie en gebied). Samen met de Provincie Fryslân (Fries Programma Waddenkust) en Rijkswaterstaat (PAGW) werkt Wetterskip Fryslân aan de integrale gebiedsaanpak, waar continu wordt gezocht naar verbinding en versterking tussen de drie opgaven: gebied, ecologie en waterveiligheid.

It Fryske Gea is tijdens de verkenningsfase nauw betrokken geweest bij de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer en Wetterskip Fryslân hoopt dat It Fryske Gea tijdens de planuitwerking betrokken blijft om te helpen bij het bereiken van de integrale doelstellingen.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 2)

It Fryske Gea heeft zorgen over oppervlakteverlies van tientallen hectaren kwelder en Wad door de buitendijkse versterking. Dit heeft gevolgen voor de planten en dieren die daar leven en voor de pachters van indiener die voor het natuurbeheer op deze grond vee weiden. Indiener geeft aan dat er op dit moment nog geen afspraak is tussen Wetterskip Fryslân en It Fryske Gea hoe negatieve effecten hiervan gemitigeerd of gecompenseerd kunnen worden, zowel in ecologische als in financiële zin.

Daarnaast heeft It Fryske Gea zorgen over het bestaande voorland als onderdeel van de waterkering bij de groene dijk. Het is It Fryske Gea niet duidelijk welke gevolgen dit heeft als gronden die zij in eigendom en beheer heeft onderdeel van de waterkering worden. Indiener wil weten of er beperkingen op de gronden komt, in gebruik en inrichting, of morfologische processen zoals erosie tegenaan moeten worden en wie verantwoordelijk is voor eventuele financiële gevolgen.

De gevolgen van het voorkeursalternatief bespreekt Wetterskip Fryslân met pachters en anderen die hierin geraakt worden. Dan komt ook eventuele tegemoetkoming aan bod. De planning van de planuitwerkingsfase voor de relevante deelprojecten is nog nader te bepalen, maar zal niet eerder dan 2023 starten.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 3)

It Fryske Gea deelt de analyse van Wetterskip Fryslân dat de variant zachte bekleding bij aanwezig voorland een positieve ontwikkeling kan zijn voor de landschappelijke kwaliteit en beleving. Indiener geeft aan dat een meer toekomstvaste dijk met een biodiversere bekleding hier positieve aspecten van lijken te zijn, hoewel de uitwerking van natuurwaarden op de dijk zelf is uitgesteld naar de volgende fase. Indiener ziet echter ook de sterk negatieve effecten van de verbreding van de dijk als de groene dijk puur zou bestaan uit een groter ruimtebeslag richting Waddenzee met dezelfde monotone grasbekleding als nu. Dat speelt met name in sectie 2, 4, en in mindere mate, 7. Indiener vraagt zich af of de vermeende negatieve effecten op natuur wel plaats zullen vinden bij het verbeteren van de kleibekleding van de bestaande groene dijk in sectie 3. Dit sterkt indiener dat een groene dijk toekomstvaster is dan een bekleding met asfalt. Indiener stelt een oplossing voor ten behoeve van de vergunbaarheid en van het buitendijks versterken. De doelstelling van het project is niet alleen om de veiligheid te verbeteren zonder schade voor de natuur, maar om aanzienlijke natuurwinst te realiseren. Een grote natuuropgave moet gekoppeld worden aan de dijkversterking wil dit doel gehaald worden. Indiener geeft aan dat dit alleen kan als het project integraal wordt vormgegeven. Indiener pleit ervoor om de plussen voor de natuur een onlosmakelijk en concreet uitgewerkt onderdeel van het voorkeursalternatief uit te laten maken.

Wetterskip Fryslân herkennt zich in dit beeld en heeft daarom een ontwerpgroep opgezet waarmee onderzocht wordt hoe de zachte variant ecologische meerwaarde kan bieden voor het Natura 2000-gebied Waddenzee. It Fryske Gea neemt deel aan deze ontwerpgroep en kan op hier meedenken over het realiseren van aanzienlijke natuurwinst.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 4)

It Fryske Gea geeft aan dat landschappelijke kwaliteit ontwikkeld kan worden door, naast behoud van bestaande waarden, landschappelijke structuren te versterken. Indiener is van mening dat deze notie maar gedeeltelijk aanwezig is in het Ruimtelijk Kwaliteitskader en niet is meegenomen in het voorkeursalternatief. Indiener vraagt zich af of het aantasten van de sluisjes in sectie 2 vermeden kan worden. Door gebruik van elementen uit de oplossingsrichting 'waterkerend landschap' mee te nemen in het voorkeursalternatief, kunnen positieve effecten versterkt worden. Het stelsel van slaperdijken, deltadijk en buitendijkse zomerkades vormt bijvoorbeeld een ensemble dat versterkt kan worden. Hier is een parallel met natuurwaarden te trekken: door versterking van de landschappelijke waarden integraal mee te nemen in het voorkeursalternatief is een plus op het thema landschap goed mogelijk.

It Fryske Gea concludeert terecht dat het versterken van landschappelijke structuren en het behouden van bestaande waarden nog niet gedetailleerd is uitgewerkt. In de planuitwerkingsfase wordt het ruimtelijk kwaliteitskader verder uitgewerkt richting een inpassingsplan waarin landschappelijke en erfgoedwaarden ingepast zijn.

Korte samenvatting van ingediende reactie (deel 5)

It Fryske Gea geeft een aantal aandachtspunten voor planuitwerking, drie mitigerende maatregelen, als toevoeging op de inpassingsmaatregelen:

- 1 de functiewijziging van de buitendijkse gebieden op Noard-Fryslân Bûtendyks (ruim honderd hectare) van landbouw naar natuur. Deze functiewijziging kan positieve effecten op broedvogels en foeragegelegenheden bieden;
 - 2 het element kleiwinning en opslibbing benutten. Indiener noemt twee voorbeelden. Ten eerste de mogelijkheid om de dijkverbetering te combineren met het project Holwerd aan Zee. Deze zou de lokale winning van voor de dijk benodigde klei, het vormen van foerageergebied, paai- en opgroeigebied voor vis en een leefbaarheidsimpuls voor het dorp Holwerd combineren. Ten tweede kan bezien worden of op een andere plaats een wisselpolder positieve effecten heeft voor natuur en beleving, zowel binnendijks als buitendijks in een zomerpolder;
 - 3 de ruimtelijke samenhang van negatieve effecten en mogelijke positieve effecten verder uitwerken. Indiener benoemt het voorbeeld van kwelderaan groei: terwijl er in de Waddenzee als geheel geen gebrek aan pionierkwelder is, kan het heel zinvol zijn om kwelderaan groei te stimuleren op plaatsen waar geen kwelders aanwezig zijn. Het is nodig om de te koppelen initiatieven tijdig te beoordelen op effecten op natuur, landschap en leefbaarheid en deze informatie te gebruiken om zo nodig bij te sturen.
-

De aandachtspunten zijn in lijn met de oproep van It Fryske Gea om de dijkverbetering integraler aan te pakken. Wetterskip Fryslân is in gesprek met It Fryske Gea en blijft graag in gesprek tijdens de planuitwerkingsfase over hoe bovenstaande aandachtspunten een plek kunnen krijgen binnen de dijkverbetering.

2.11 Ingediende reactie nr. 11 (Circulair Friesland)

Korte samenvatting van ingediende reactie

Circulair Friesland dient een reactie in op basis van de uitkomsten van de Ambitietafel Gebiedsontwikkeling Friese Waddenkust 2100 op 19 januari jl. Indiener geeft aan het project meerdere keren geïnformeerd te hebben over dit initiatief. Het doel van Vereniging Circulair Friesland is het met deskundigen concreet en objectief in beeld brengen van een realiseerbaar toekomstbeeld in 2100 van de Friese Waddenkust. Een toekomstbeeld waarin de Friese Waddenkust een groen, duurzaam, meegroeiend en waterkerend kustlandschap is. Indiener geeft aan dat er deze dag een algemeen perspectief is ontstaan dat zich richt op een duurzame vorm van het toekomstbestendig maken van de Friese Waddenkust. Het van nature aanwezige element slib wordt gezien als de bouwsteen voor de toekomst. Circulair Friesland heeft de toekomstvisie om tot één van de meest circulaire regio's van Europa te behoren in 2025. Binnen deze visie ziet indiener een waterkerend landschap met integrale oplossingen van de vele functies van het gebied, waarbinnen werken met gebiedseigen materiaal een belangrijk uitgangspunt is. Indiener zal op basis van de Ambitietafel een Ambitiedocument met het project delen. Indiener wil graag in gesprek met het Wetterskip over gezamenlijke circulaire ambities. Er zijn al een aantal gesprekken gevoerd tussen het Wetterskip en Circulair Friesland. Indiener zal het initiatief nemen om eind maart een volgende bijeenkomst te organiseren.

De Unie van Waterschappen heeft het 'Interbestuurlijk Programma' ondertekend waarmee er als overheid een gezamenlijke agenda is. In het programma wordt onder meer de ambitie gesteld om samen toe te werken naar een circulaire economie in 2050 (100 % circulair), met 50 % van deze doelstelling behaald in 2030. De dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer is tegen 2030 voltooid, wat volgens de ambitie inhoudt dat 50 % circulair gerealiseerd moet zijn.

Wetterskip Fryslân blijft graag in gesprek met Circulair Friesland over hoe de circulaire ambities een plek kunnen krijgen in de dijkverbetering. Circulariteit wordt beschouwd als een belangrijk aandachtspunt voor de planuitwerkingsfase.

In de verkenningsfase zijn al verschillende onderzoeken uitgevoerd rondom circulariteit en de eerste mogelijkheden verkend. In het MER deel 1 is het mogelijke hergebruik van materialen meegenomen in de afweging van varianten en de keuze van het voorkeursalternatief.

PM: welke rol had circulariteit in de afweging tot VKA?

Met opmerkingen [SBvdD7]: @WF

3

ADVIES COMMISSIE M.E.R.

PM: advies cmer opnemen als bijlage

3.1 Algemene toelichting

In bijlage I is het definitieve advies van de commissie m.e.r. opgenomen. Op hoofdlijnen herkent Wetterskip Fryslân de opmerkingen.

In 2020 is gestart met een breed gebiedsproces, waarin een meervoudige opgave is beschreven. Op 21 november 2021 heeft het Algemeen Bestuur van Wetterskip Fryslân het voorkeursalternatief (VKA) voor de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer vastgesteld. Door de projectorganisatie is bewust gekozen voor een VKA en geen integraal VKA. Dit komt door het faseverschil tussen enerzijds de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer en anderzijds de PAGW en de gebiedsprocessen. Leidend in deze periode waren de afspraken met het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en de vastgestelde planning. Dat heeft geleid tot een VKA met een hoog abstractieniveau, wat nog volop kansen geeft om andere opgaven en kansen in de planuitwerkingsfase verder te concretiseren en in te passen en te koppelen aan de dijkverbetering of als zelfstandig project in de gebiedsprocessen.

Samen met de Provincie Fryslân (Fries Programma Waddenkust) en Rijkswaterstaat (PAGW) werken we aan een integrale gebiedsaanpak, waar continu wordt gezocht naar verbinding en versterking tussen de drie opgaven: gebied, ecologie en waterveiligheid. Vanuit deze integrale gebiedsaanpak wordt het dijkversterkingsproject KLM opgeknipt en gefaseerd in gebieden en onderdelen, zodat we de aandachtspunten goed kunnen adresseren; we gaan aan de slag met de planuitwerkingsfase waar dat nu al kan en nemen de tijd waar de omgeving en de thematiek dit vraagt.

Er is inmiddels een integrale Stuurgroep PAGW-FPW (gebiedsprocessen) en HWBP (KLM).

De Provincie Fryslân is met het Fries Programma Waddenkust (FPW) ver gevorderd met het opstarten van gebiedsprocessen. Rijkswaterstaat is druk bezig met het verder duiden van de PAGW opgave. Eerder is al gestart met het opstellen van een systeemanalyse, nu wordt er gewerkt aan een nadere duiding van de kansen in groene en blauwe kansen, gekoppeld aan deelprojecten en gebiedsprocessen. Tevens is Wetterskip Fryslân begonnen, om samen met deskundigen op het gebied van ecologie een overtuigend plan met ecologische meerwaarde voor het N2000 systeem in de kustzone op te stellen, volgens de ecosysteembenadering.

3.2 Beantwoording per onderwerp

Het MER is helder van structuur en er liggen uitgebreide deelonderzoeken aan ten grondslag. De systeemanalyse PAGW Waddenzeekust met knelpunten, oplossingsrichtingen en ecologische maatregelen voor de natuur in de Waddenzee is grondig en gedegen.

Hier is Wetterskip Fryslân zeer content mee.

Het voorkeursalternatief is in onvoldoende mate een integraal antwoord op de meervoudige opgave voor waterveiligheid en ecologie. De ecologische opgave zoals deze op grond van het rijksbeleid (PAGW) moet worden meegenomen en die goed is onderzocht in de systeemanalyse, is onvoldoende in de varianten per deelgebied en in het voorkeursalternatief verwerkt. Deze wordt hierdoor teveel naar de planuitwerkingsfase geschoven. Ook zijn in onvoldoende mate varianten onderzocht die zeer negatieve effecten op beschermde natuurgebieden vermijden of beperken.

Het vertrekpunt is de meervoudige opgave in het gebied voor ecologie, gebied en waterveiligheid. Om de reden dat de planning en het detailniveau van de verschillende sporen niet geheel synchroon lopen, ligt er nu een Voorkeursalternatief voor de dijkverbetering KLM op hoofdlijnen. Het is een bewuste keuze geweest om voor de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer een voorkeursalternatief op hoofdlijnen te maken. Het betreft een dijkverbetering over een lengte van 47 kilometer. Bij een project van deze omvang is het in de verkenningsfase onmogelijk om alles tot in detail uit te werken. Daarnaast is er op dit moment beleidsmatig veel in beweging onder andere op het gebied van stikstof, CO₂-reductiedoelstellingen, circulariteit, biodiversiteit en transitie landelijk gebied. Op het gebied van regelgeving is nog veel onzekerheid rond de ingangsdatum van de Omgevingswet. Al deze zaken kunnen van invloed zijn op het planontwerp en daarom is het belangrijk om de flexibiliteit in het huidige voorkeursalternatief te houden. De PAGW maatregelen waren tijdens het samenstellen van het VKA nog onvoldoende concreet om op de wijze zoals de systeemrapportage de ecologische opgaven schetst op te nemen in het VKA van de dijkverbetering en de gebiedsprocessen. Rijkswaterstaat Noord Nederland (namens de PAGW) werkt op dit moment stap voor stap toe naar een voorkeursoplossing (nov '22) door het gebied specifiek maken van mogelijke maatregelen. Er wordt onderzocht welke PAGW maatregelen, op welke plek langs de kust toegepast kunnen worden (het wat, waar en waarom). Deze maatregelen worden ingebracht in de gebiedsprocessen waar getoetst wordt op draagvlak en vindt er een integrale belangen afweging plaats, die door de provincie Fryslân dit voorjaar worden opgestart.

Het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân heeft op 23 november 2021 besloten om het Voorkeursalternatief in de volgende fase, de planuitwerkingsfase, zo integraal mogelijk te ontwerpen (en dus te koppelen aan de opgaven voor ecologie, etc.) en de resultaten hiervan voor de definitieve besluitvorming omtrent de uitvoering aan het Algemeen Bestuur voor te leggen. Samen met de provincie Fryslân (Fries Programma Waddenkust) en Rijkswaterstaat (PAGW) werken we aan de integrale gebiedsaanpak, waar continu wordt gezocht naar verbinding en versterking tussen de drie opgaven; gebied, ecologie en waterveiligheid, zodat we op alle fronten zo veel mogelijk 'werk met werk' kunnen maken en de kansen voor het gebied optimaal benutten. Ook de gehele governance structuur in het kader van de dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer, de PAGW en de gebiedsprocessen vanuit het Fries Programma Waddenkust van de provincie, wordt binnenkort geoptimaliseerd om de integraliteit (waterveiligheid, PAGW én gebiedsinitiatieven) in ontwerp en (bestuurlijke) besluitvorming nog beter te faciliteren.

Effecten op landschap en archeologie. De effecten op het landschap en archeologie zijn onvoldoende betrokken bij de ontwikkeling van de varianten en het voorkeursalternatief. Daarnaast zijn de effecten op het landschap als gevolg van verandering in de dijk morfologie onvoldoende beschreven.

Deze effecten worden tijdens de planuitwerkingsfase van de deelprojecten uitgewerkt en gebruikt bij de afweging van de ontwerpvarianten.

Inpassingsmaatregelen en meekoppelkansen. De inpassingsmaatregelen en meekoppelkansen waarmee het voorkeursalternatief kan worden verbeterd zijn niet duidelijk beschreven en ontbreken in de varianten per deelgebied en in het voorkeursalternatief.

De provincie Fryslân heeft eind 2021 groen licht gegeven voor de uitwerking van het Fries Programma Waddenkust (FPW). Dit besluit maakt het mogelijk om de gebiedsprocessen langs het traject van de dijkverbetering op te starten. Deze gebiedsprocessen zijn nodig om alle initiatieven in beeld te krijgen en keuzes te maken m.b.t. het verder uitwerken van initiatieven en deze te koppelen aan de dijkverbetering. Ook een aantal overkoepelende thema's worden door het FPW opgepakt.

Het is nog niet duidelijk hoeveel lengte dijk er daadwerkelijk moet worden versterkt. Er lopen diverse technische onderzoeken, zoals naar golfklappen in de Deltagoot, die de versterkingsopgave kunnen verkleinen met mogelijk een kwart of een derde van de lengte van de te versterken dijk. De Commissie beveelt aan, deze onderzoeken voortvarend door te zetten, om op korte termijn de versterkingsopgave op basis van de onderzoeksresultaten aan te scherpen en preciezer vast te stellen.

De resultaten van de verschillende onderzoeken worden op dit moment uitgewerkt in een aantal notities. Vervolgens kunnen besluiten genomen worden over de aanpassing van de veiligheidsopgave en projectscope.

